

Article İnfö/Makale Bilgisi

Received/Geliş: 16.04.2020 Accepted/Kabul: 12.05.2020 Published/Yayınlanma: 18.05.2020

Covid-19 Pandemisi Sürecinde Yükseköğretim Kurumlarının Uzaktan Eğitime Yönelik Stratejileri: Fırat Üniversitesi Örneği

Semih DİKMEN¹

Ferhat BAHÇECİ²

Öz

Küresel çapta yaşanan covid-19 salgını sürecinde ülkeler bir dizi önlem planı almıştır. Alınan önlem planları arasında eğitim-öğretim faaliyetlerinin durdurulma kararı da bulunmaktadır. Bu çalışmada, belge tarama ve durum çalışması yöntemleri ile Gürcistan, İtalya, Almanya ve Türkiye’de faaliyet gösteren ve uzaktan eğitim platformu bulunan üniversitelerin pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik stratejileri incelenmiştir. Çalışmanın örneğini oluşturan Fırat Üniversitesinin pandemi süreci öncesi ve pandemi sürecinde uzaktan eğitim stratejisi olarak yaptığı çalışmalar ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Çalışmanın sonucu olarak, Gürcistan, İtalya, Almanya ve Türkiye de uzaktan eğitim kabiliyetine sahip üniversiteler arasından rastgele seçilen Milano Üniversitesi, Bologna Üniversitesi, Münih Teknik Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi’nin üniversite yönetimlerinin aldıkları kararla pandemi sürecinde belirli bir zaman aralığında eğitim faaliyetlerini uzaktan eğitim yöntemi ile yürüteceği görülmüştür. Gürcistan Eğitim, Bilim, Kültür ve Spor Bakanlığı aldığı kararla ülkede bulunan tüm yükseköğretim kurumlarında ortak bir platform kullanma kararı almıştır. Çalışmanın örneği olan Fırat Üniversitesinde alınan senato kararı ile 2019-2020 Bahar dönemi uzaktan eğitim yöntemi ile yürütüleceği kararlaştırılmıştır. Çalışmada belge tarama yöntemi ve durum analizi ile bahsi geçen üniversitelerin uzaktan eğitim kabiliyetleri, stratejileri, uygulama biçimleri ve Türkiye’de bulunan üniversitelerin pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik durumları ayrıntılı olarak incelemiştir.

Bu çalışma üniversitelerin risk yönetimlerinde değiştiği eğitimin belirli bir süre durması riskine karşı yapılabilecekler konusunda ülkelerin, kurumların ve üniversitelerin verdiği reaksiyonları, kullandığı yöntemleri, uygulamalardaki farklılıkları ortaya koyarak yapılması gerekenleri ortaya koyması ve özellikle pandemi sonrası yapılacak araştırmalara yön vermesi açısından oldukça önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Pandemi, Salgın, Uzaktan Eğitim.

Strategies of Higher Education Institutions for Distance Education in the Covid-19 Pandemic Process: Example of Fırat University

Abstract

During the global epidemic of COVID-19, countries have taken a series of action plans. Among the measures taken, there is a decision to stop educational activities. In this study, the strategies of universities in Georgia, Italy, Germany, and Turkey with a distance education platform for distance education in the pandemic process are analyzed with document scanning and case study methods. The studies conducted by Fırat University, which

---

constitutes the example of the study, as a distance education strategy before and during the pandemic process were examined in detail.

As a result of the study, it has been observed that universities will carry out their education activities during the pandemic period via distance education method with the decision taken by the university administrations. These universities from Georgia, Italy, Germany, and Turkey were randomly selected among universities with distance education ability such as the University of Milan, Bologna University, Munich Technical University, Istanbul Technical University, and Middle East Technical University. Accordingly, The Georgia Ministry of Education, Science, Culture, and Sports decided to use a common platform in all higher education institutions in the country. With the Senate decision taken at the Fırat University, which is an example of the study, it was decided that it will be carried out by distance education method in the 2019-2020 Spring term. In this study, the distance education capabilities, strategies, and implementation methods of the mentioned universities and conditions for distance learning in the process of pandemic universities in Turkey have examined in detail with document scanning method and situation analysis.

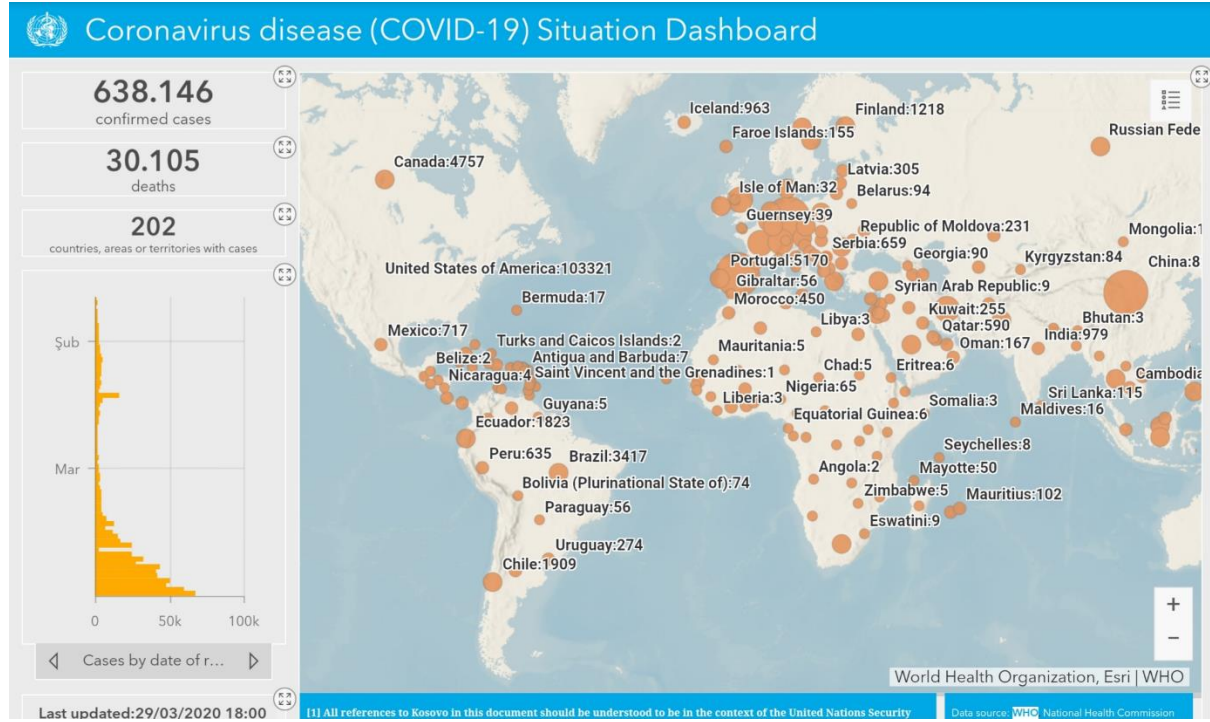
This study is very important about what can be done against the risk that the education that universities touch on in their risk management stops for a certain period in terms of revealing the reactions, methods used by the countries, institutions and universities, the differences in the implementations and the things to be done, and especially in the direction of the researches to be done after the pandemic

Keywords: Covid-19, Pandemic, Outbreak, Distance Education.

1. GİRİŞ

2019 yılının Aralık ayında Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıktığı düşünülen ve hızla yayılmaya başlayan salgını, Çinli uzmanlar bir rapor ile Dünya Sağlık Örgütü Çin Ülke Ofisine iletmıştır (Huang ve ark., 2020). Dünya Sağlık Örgütü uzmanlar görevlendirerek salgının ortaya çıktığı düşünülen Wuhan şehrinde incelemeler başlatmış ve şehir karantinaya alınmıştır (Wnag ve ark., 2020). Alınan karantina önlemlerine rağmen hastalık yayılmaya başlamış ve tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Dünya üzerinde hızla artan vaka sayısı ve buna bağlı olarak ölümlerin artması devletler nezdinde önlemler almayı zorun hale getirmiştir (Wnag ve ark., 2020). İlk önlem alan devletlerin başında gelen Singapur Ocak 2020' de tüm dünyayı konu ile alakalı uyararak ülke giriş çıkışlarında önlemler almaya başlamıştır (Wong ve ark.,

2020).

Resim 1. Dünya Sağlık Örgütü Covid-19 izleme ekranı (WHO, 2020a).

Uyarıları dikkate almayan ülkelerde ise vaka sayısı ve salgına bağlı ölüm sayıları oldukça fazla olduğu görülmektedir. Resim 1’ de 29.03.2020 tarihi itibarıyla Dünya Sağlık Örgütü kaynaklı verilere göre dünya üzerinde tespit edilmiş toplam vaka sayısı 638.146, Covid-19 salgınına bağlı ölüm sayısı 30.105 ve 202 Ülkede olduğu görülmektedir. Salgının merkezi olduğu düşünülen Çin’ de 82.230 vaka, 3.301 ölüm görülürken, Tedbir almada özensiz ve geç davranan devletlerin başında gelen ve vaka sayısında birinci sırada olan İtalya’ da ise 92.472 vaka, 10.023 ölümlü vaka görülmektedir (WHO, 2020).

1.1. Koronavirüs Tarihsel Gelişimi

Aralık 2019 tarihinden itibaren dünya gündemine oturan korona virüs literatüre yeni girmiş bir kavram olmadığı yapılan araştırmalar sonucu ortaya çıkmıştır. Tyrrell ve Bynoe tarafından 1965 yılında yapılan araştırmalarda soğuk algınlığı teşhisi konulan hastadan alınan doku kültüründe virüs görülmüş ve yapılan araştırmalar sonucu yüzey görünümündeki taç yapısından dolayı bu virüse korona virüs adı verilmiştir (Görkem ve Ünal, 2020).

Zhu ve arkadaşlarının (2020) hazırladığı özet raporda ise yaptıkları araştırmalar ve analizler sonucunda yarasa kökenli SARS-like CoV ile %86,9 oranında nükleotit sekans benzerlik taşıdığı gösterilmiştir.

1.2. Dünya Sağlık Örgütü'nün Covid-19 Hakkında Kronolojik Takvim

- 31 Aralık 2019 tarihinde Çin'in Wuhan şehrinde nedeni bilinmeyen pnömoni Dünya Sağlık Örgütü(WHO) Çin Ülke Ofisi'ne bildirilmiştir.
- Dünya Sağlık Örgütü verileri analiz etmek, tavsiyelerde bulunmak, paydaşlarıyla koordineli hareket etmek için uzman ekipler oluşturarak çalışmalara başlamıştır.
- 30 Ocak 2020 tarihinde "Uluslararası Sağlıkta Acil Durum" ilan edildiği duyurulmuştur.
- 11 Şubat 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü salgının ismini Covid-19 olarak kamuoyuna duyurmuştur.(WHO, 2020).

1.3. Türkiye' de Covid-19 Hakkında Kronolojik Takvim

- Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı 24 Ocak 2020 tarihli açıklamada, Türkiye' de tespit edilmiş bir vakanın olmadığı belirtilmiştir.
- 31 Ocak 2019 tarihinde T.C. Sağlık Bakanlığı Bilim Kurulu toplanıp özellikle yurtdışından gelen kişilere yönelik tedbirlerini açıklayarak, "14 gün ve 14 kural" başlığında yapılması gerekenleri kamuoyuyla paylaşmıştır.
- 04 Şubat 2020 tarihinde ise T.C. Sağlık Bakanlığı Dünya Sağlık Örgütü' nün Uluslararası Sağlıkta Acil Durum ilanını ülkesine duyurarak, Türkiye Cumhuriyeti devlet organlarını göreve davet ederek önem seviyesini artırdığını göstermiştir.
- 11 Mart 2020 tarihinde Türkiye' de ilk vaka tespiti yapılmıştır.
- 13 Mart 2020 tarihinde ilk, orta ve yükseköğretime 16 Mart 2020 tarihinden itibaren ara verilmiştir(T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020).

Resim 2. Türkiye'de 29.03.2020 itibariyle salgının son durumu (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020).

Resim 2' de 29.03.2020 tarihinde Türkiye'de toplam ve günün covid -19 istatistikleri verilmiştir. Bu tarihe kadar toplam 65.446 test yapılmış ve 9.217 kişide covid-19 pozitif vaka tespit edilmiştir, 131 kişi hayatını salgın sebebi ile kaybettiği görülmektedir. 568 kişi yoğun bakım ünitesinde tedavi görürken 394 kişi ise makinaya bağlı olarak nefes alabilmektedir. Ayrıca 105 hasta ise iyileşmiştir. Resmin ikinci kısmında verilen grafikte ise covid-19 pozitif vakaların ve ölüm vakalarının artışı gösterilmektedir.

1.4. Literatür Taraması

Covid-19 pandemisi sürecinde tespit edilen vakalar ve ölümler neticesinde tüm ülkelerde vatandaşların hayatını etkileyebilecek bir dizi önlemler alınmıştır. Sosyal izolasyon sağlamak amacı ile kitlesel olarak yapılan faaliyetlere ara verilmiş veya iptal edilmiştir. Alınan tedbirler neticesinde eğitim-öğretime hemen hemen tüm ülkelerde ara verilmiş ve daha sonrasında eğitim-öğretimin nasıl devam etmesi konusunda her ülke kendi yöntemini belirleyerek devam etmeye çalışmaktadır. Yapılan literatür taramasında Basilaia ve arkadaşlarının (2020) yaptığı çalışmada Gürcistan' da Covid-19 salgını sonrası Gürcistan Eğitim, Bilim, Kültür ve Spor Bakanlığı ülkede bulunan tüm yüksek öğretim kurumlarında ortak bir platform kullanma kararı almıştır. Üniversitelerde ara verilen eğitim-öğretim faaliyetlerine bir uzaktan eğitim platformu olan Google firmasına ait G Suite platformu kullanılmaya başlandığı görülmüştür.

42.705 öğrenci sayısı ile Almanya'nın önde gelen üniversitelerinden olan ve QS 2019 World University (2019) sıralamasında 61. Sırada yer alan Münih Teknik Üniversitesi(TUM) 18 Mart 2020 tarihi ve saat 18:00 itibari ile üniversite yönetimi kararı doğrultusunda faaliyetlerini sınırladığını duyurmuştur(TUM, 2020). Münih Teknik Üniversitesi uzaktan eğitim kararı almış ve Moodle uzaktan eğitim platformu üzerinden eğitim vermektedir. Moodle uzaktan eğitim platformu Türkiye'de bulunan üniversitelerin tercih ettiği bir servis sağlayıcıdır.

İtalya' da faaliyet gösteren 85.000 öğrenci nüfusuna sahip Bologna Üniversitesi Covid-19 salgını sonrası 26 Mart 2020 tarihinde üniversite tarafından hazırlanan uzaktan eğitim platformu olan UNIBO sistemini kullanarak eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir. Uzaktan-eğitim platformunda dersler senkron ve asenkron şekilde verilmektedir. Uzaktan eğitim platformunda 221 programa ait 3667 eğitim-öğretim etkinliği bulunmaktadır. Sınavlar ve dönem sonu sunumları da çevrimiçi olarak UNIBO platformu üzerinden yapılacağı bildirilmektedir. Ayrıca Bologna Üniversitesi idari hizmetlerde de çevrimiçi platformlarla yürüttüğü ve herhangi bir sıkıntı yaşanmadığını bildirmektedir(Bologna, 2020).

66.000 öğrencinin eğitim aldığı, İtalyanca adı Università Degli Studi di Milano olan Milano Üniversitesi 8 Fakülte, 76 Lisans programı, 60 Yüksek Lisans programı, 32 Doktora programı ve 2019 yılı içinde 8453 adet yayını ile QS 2019 World University (2019) sıralamasında 325. Sırada yer

almaktadır(Pava, 2020). Covid-19 Pandemisi sürecinde 22 Şubat 2020 tarihinden itibaren eğitim-öğretim faaliyetlerini durdurmuştur. Dersler, sınavlar ve mezuniyet sunumlarını uzaktan eğitim platformu üzerinden yürütme karar almıştır. Milona Üniversitesi bünyesinde aktif olarak faaliyet gösteren Eğitim Teknolojileri Merkezi(CTU) e-öğrenme platformu olarak Ariel ve Moodle sistemlerini kullanmaktadır. Sanal Sınıf çalışmaları için Adobe Connect ve Microsoft Teams programları kullanılmaktadır. CTU hâlihazırda dil eğitimleri, lisansüstü eğitimlerde ve bazı laboratuvar çalışmalarında uzaktan eğitim sistemlerini kullanarak aktif olarak faaliyet göstermektedir. CTU birimi Bilgi ve İletişim Teknolojileri Bölümü(BİT) ile birlikte çalışmaktadır. Pandemi sürecinde “Acil Durum Planı” çıkaran üniversite; BİT öğrencileri, Akademisyenleri ile yaklaşık 50.000 kullanıcının tanıtımını tamamlamıştır. Yaşanacak sorunları çözmek için 150 Yüksek lisans öğrencisi ile denemeler yapılmıştır. BİT, yönetimi sistemin oturması aşamasında 3500 den fazla e-postaya cevap verdiği ve toplam 1.500 saatten fazla telefon desteği sunduğu görülmektedir.

Google Analytics yardımı ile alınan istatistiklerde şubat ayına oranla 215.695 belge yüklemesinden 428.542 belge yüklemesi yapılarak %99'luk bir artış göstermiştir. Toplam Kullanıcı sayısında ise %45 oranında büyüme görülmüştür. Alınan Google Analytics raporuna göre Ariel Platformundaki kurslarda oturum açma sayısı 206.815 den 749.743 sayısına yükselerek %262'lik artış göstermiştir(MU, 2020).

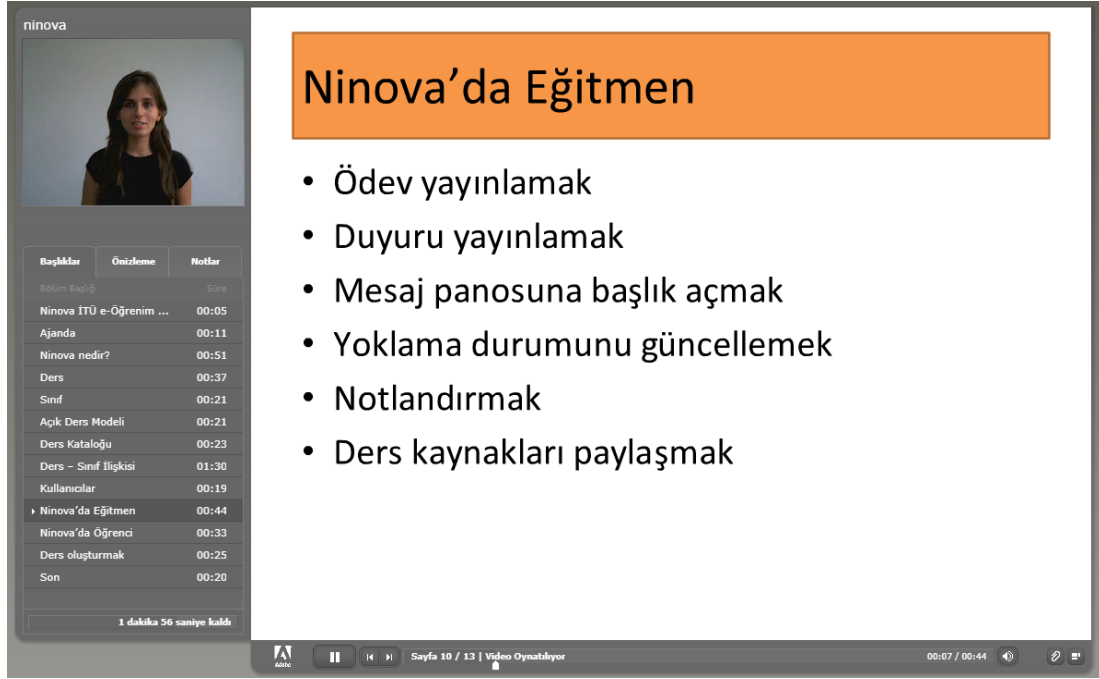
Türkiye’ de ise Yükseköğretim Kurulu 18 Mart 2020 tarihli basın açıklamasında yaşanan salgın nedeni ile ara verilen eğitim-öğretim faaliyetleri için uzaktan eğitim yöntemi ön plana çıkmıştır. Uzaktan eğitim için;

- Mevzuat,
- Altyapı,
- İnsan Kaynakları,
- İçerik,
- Uygulama olmak üzere

5 temel alan dikkate alınmıştır. Türkiye’ de 123 Üniversitede Uzaktan Eğitim birimi bulunmaktadır. Özellikle Uzaktan eğitim birimi bulunan üniversiteler kendi alt yapılarını kullanarak, eğitim-öğretim faaliyetlerini planlayarak uygulamaya geçmeleri sağlanmıştır. Uzaktan Eğitim Birimi bulunmayan üniversiteler için ise uzaktan eğitim alt yapısına veya açık öğretim kabiliyetine sahip üniversitelerden Yükseköğretim Kurulu koordinasyonu ile destek verilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) bünyesinde bulundurduğu devlet adına yayın yapan televizyon kanallarını kullanarak ortak dersler verileceği kararlaştırılmıştır(YÖK, 2020a).

Türkiye'nin büyük üniversitelerinden olan Ortadoğu Teknik Üniversitesi bünyesinde 5 fakülte, 41 Lisans Programı, Yükseköğretim Kurulu açıkladığı takvim itibariyle Hazırlık Okulu, Ön-Lisans, Lisans ve Lisansüstü derslerinde uzaktan öğretim sürecine başladığı görülmüştür.

İstanbul Teknik Üniversitesi(İTÜ) 26 Mart 2020 tarihli duyurusunda 6 Nisan 2020 tarihinde uzaktan eğitime başlayacağını duyurmuştur. İTÜ Uzaktan eğitimi senkron ve asenkron olacak şekilde yapılandırmıştır. Senkron derslerde daha önceden ilan edilmiş 2019-2020 Bahar dönemi ders programına göre takip edileceği Uzaktan eğitim ile verilemeyen dersler olağanüstü durumlar ortadan kalktıktan sonra yoğunlaştırılmış bir program ile yüz yüze eğitim ile verileceği duyurulmuştur. İTÜ uzaktan eğitim için ninova ve zoom sistemlerini kullanmaktadır(İTÜ, 2020). Ninova sistemi geniş çaplı eğitimlerde kullanılabilir bir elektronik öğrenme platformudur.

Resim 3. Ninova Uzaktan Eğitim Sistemi Örnek Ekran Görüntüsü(Ninova, 2020).

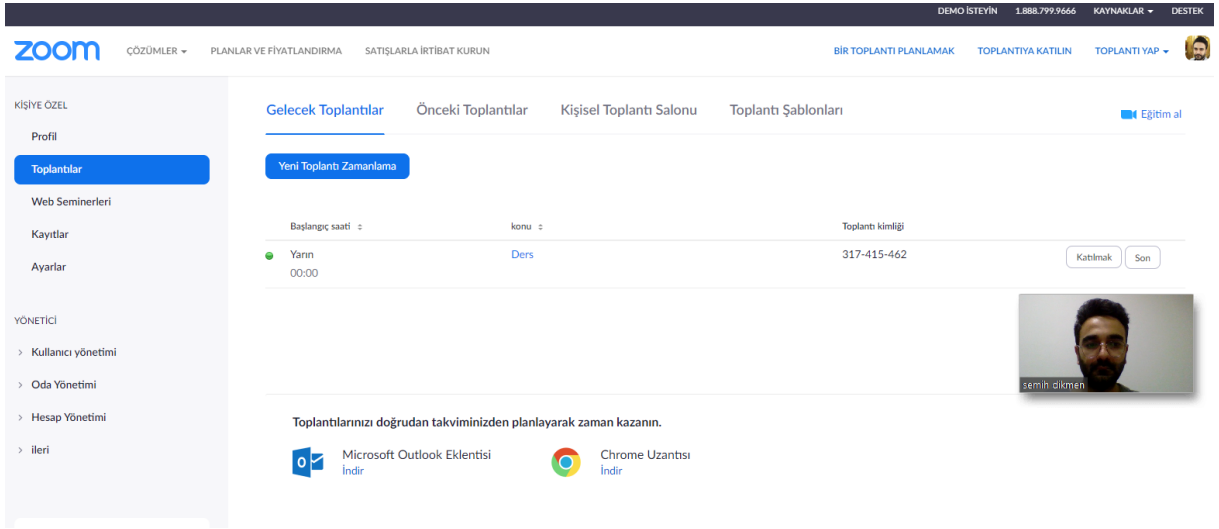
Resim 3' de Ninova sisteminde örnek bir ders anı gösterilmektedir. Ninova sisteminde iki ayrı kullanıcı ekranı bulunmaktadır. Birinci kullanım ekranı eğitimciler için tasarlanmıştır. Eğitimciler Sınıf içi tüm etkinlikleri elektronik ortama taşıyabilmektedir. Ninova sistemi üzerinden yoklama alma, mesajlaşma, duyuru yapma, video paylaşma, sunum gibi sınıf içi etkinlikler düzenlenebilmektedir. Eğitimciler geliştirdikleri dijital ders içeriklerini üç ayrı şekilde yayınlatabilmektedirler;

- **Herkese açık:** Bu mod ile ders içerikleri tüm dünya ile paylaşılmaktadır.
- **Sadece İTÜ mensuplarına açık:** Bu mod için hazırlanan ders içerikleri ise İTÜ kullanıcılarının tamamına açık durumda yayınlanmaktadır.

- **Sadece derse kayıtlı öğrencilere açık:** Bu modda ise hazırlanan ders içerikleri sadece ilgili derse kayıt olan öğrenciler tarafından ulaşılabilmektedir.

Öğrenci ekranında ise öğrencilere web tabanlı elektronik öğrenme ortamı sunmaktadır. Ninova sistemine kayıtlı öğrenciler derslerine uzaktan istedikleri zaman aralığında erişebilmeleri sağlanmaktadır. Öğrenciler kullanıcı adı ve şifreleri ile giriş yaptıkları platformda sınıf içi etkinlikler, yıklama, mesajlaşma, ödev, notları paylaşma gibi etkinliklerden faydalanmaktadırlar(Ninova, 2020)..

İTÜ' nün kullandığı başka bir uzaktan eğitim platformu Zoom online(senkron) ders yapılabilen bir uygulamadır. Sisteme üyelik gerekmektedir. Sistemin mobil platformlarda da çalıştığı görülmektedir(Zoom, 2020).

Resim 4. Zoom Sistemi Örnek Canlı Ders Görüntüsü(Zoom, 2020).

Resim 4' te Zoom platformunda canlı bir ders başlatılarak katılımı gösterilmektedir. Uzaktan Eğitim kabiliyetine sahip olmayan üniversiteler için YÖK koordinasyonunda “YÖK DERSLERİ PLATFORMU” adı altında web tabanlı bir ders içerik modülü oluşturmuştur. Modülde Fakülte, Bölüm, Program hiyerarşisi izlenerek organize edilmiş ve derslerin ders içerikleri Türkiye’ de bulunan birkaç üniversitenin katkısıyla oluşturulmuştur(YÖK, 2020b).

1.5. Fırat Üniversitesi Durum Çalışması

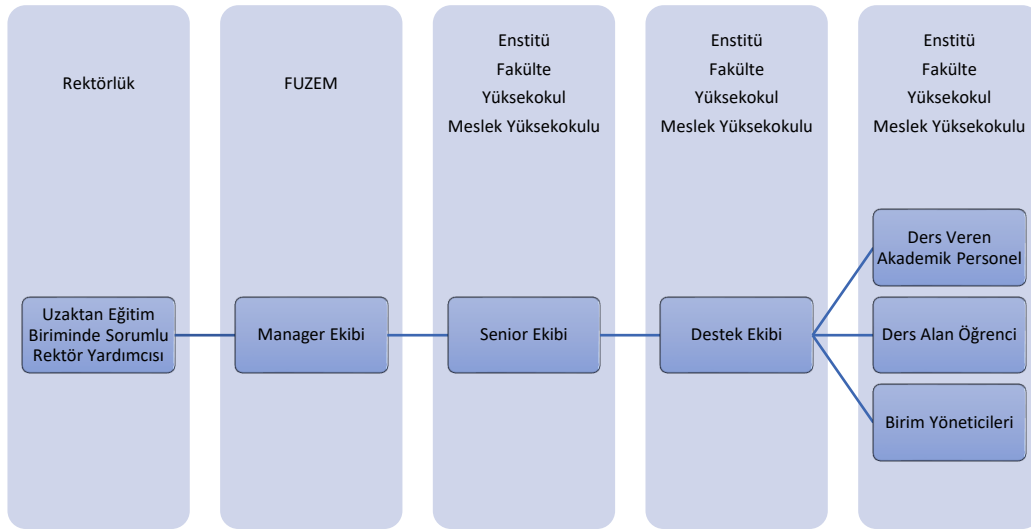
Yüksek Öğretim Kurumununun 18 Mart 2020 tarihli açıklamasında 123 Üniversitenin Uzaktan Eğitim platformunda eğitim yapabileceğini ve bu kabiliyete sahip üniversitelerin diğer üniversitelere destek sağlayacağını duyurmuştur. Fırat Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi(FUZEM) 1 Temmuz 2002 tarihinde kurulmuştur. Müdürlük ile yürütülen FUZEM bünyesinde gerekli tüm donanımı bulundurmaktadır. FUZEM yaşanan pandemi öncesi Fırat Üniversitesinde aktif olarak eğitim-öğretim

faaliyetlerinde bulunan bir birim olduğu görülmektedir. Fırat Üniversitesi tüm seviyelerinde verilen ortak dersleri uzaktan eğitim platformunda vermektedir. Ayrıca Fırat Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi(FÜSEM) ile ortak uzaktan eğitime dayalı sertifika programları yürütmektedir.

Fırat Üniversitesi yaşanan salgın sonrası devlet organlarının aldığı kararlar doğrultusunda hareket ederek bünyesinde bulundurduğu uzaktan eğitim birimini(FUZEM) aktif şekilde kullanmayı amaçlamıştır. Fırat Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi BlackBoard ve ALMS olarak adlandırılan iki ayrı sistem kullanmaktadır. FUZEM yaşanabilecek olumsuz durumlarda mağduriyet yaşanmaması adına iki ayrı sistemini aynı anda sisteme almıştır.

Covid-19 salgını sonrası Fırat Üniversitesi Yönetimi Acil Eylem Planını oluşturmuş ve FUZEM ile toplantılar gerçekleştirmiştir. Toplantı sonrası FUZEM eğitim-öğretim faaliyeti gösteren birimlerinde hiyerarşik bir yapılanma oluşturmuştur. Hazırlanan hiyerarşide en üstte “Manager” olarak adlandırılan FUZEM Uzmanları bulunmaktadır. Bir alt birim olarak teknoloji okuryazarlığı ve uzaktan eğitim sistemi deneyimi olan akademisyenler “Senior Destek Ekibi” olarak adlandırılmış ve her bir Senior uzmana uzaktan eğitim faaliyetlerini yürütmesi için birkaç birim verilmiştir. Belirli kriterlere göre seçilmiş birimlerde görevli akademik personeller ise “Destek Ekibi” olarak atanmışlardır.

Tablo 1. FUZEM’ de oluşturulan hiyerarşik yapı.

Tablo1.’ de FUZEM tarafından hazırlanan yapı hiyerarşik olarak gösterilmiştir. Oluşturulan ekiplere uzaktan eğitim sistemi ile alakalı 2 günlük bir eğitim verilmiştir. Senior Destek Ekibi sanal sınıflar oluşturarak alt birimdeki destek ekibini eğitmişlerdir.

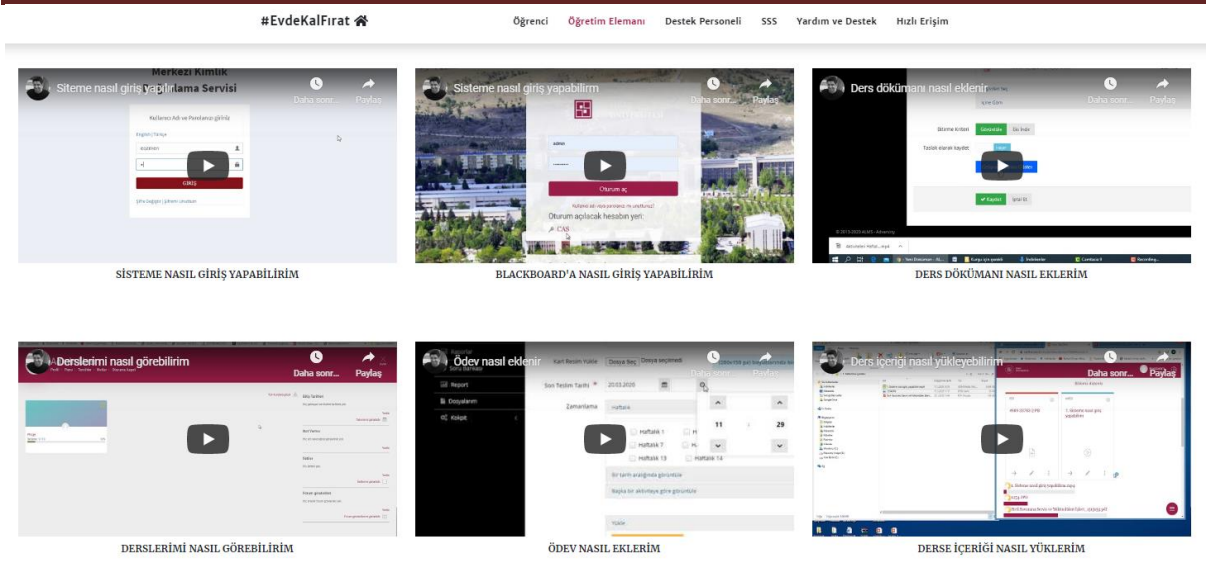

Resim 5. Sanal Sınıf oluşturularak Senior Desek Ekibi ile yapılan toplantı.

Resim 5’ te Senior Destek Ekibi ile yapılan toplantı anı gösterilmektedir. Canlı katılımlarla gerçekleştirilen toplantıda eğitimler verilmiştir.

Resim 6. Uzaktan eğitim için oluşturulmuş eğitim platformu(Fırat Üniversitesi, 2020)

Resim 7. Uzaktan eğitim için oluşturulmuş eğitim platformu(Fırat Üniversitesi, 2020)

Resim 6 ve Resim 7’ de FUZEM bünyesinde oluşturulan www.evdekal.firat.edu.tr adresi ile tüm ekipler için eğitim videoları hazırlanmış ve sorulması gereken olası sorulara cevap verilmiştir(Fırat Üniversitesi, 2020). Destek Ekibi aldıkları eğitim ile kendi birimlerinde tüm akademik personeli eğiterek elektronik ders materyalleri nasıl hazırlanacağını anlatarak birimlerine FUZEM’ in yol haritasına uygun hareket etmeleri sağlanmıştır.

Fırat Üniversitesi yönetimi aldığı senato kararlarıyla pandemi sürecinde uzaktan eğitim sisteminin nasıl işleyeceğini kararlaştırmıştır. Alınan senato kararlarına göre;

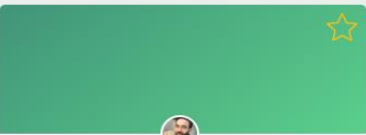
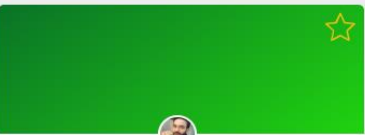
- Örgün eğitim gören öğrenciler, covid-19 salgını nedeni ile 2019-2020 Bahar dönemini uzaktan eğitim yöntemi ile tamamlayacaklardır.
- Ders Materyalleri, dersi veren akademik personel tarafından video sunum yöntemi ile oluşturularak sisteme yüklemesi yapılacaktır. Yardımcı materyal olarak; doc, pdf ve ppt formatındaki dosyalar yüklenecektir.
- 2019-2020 Bahar Dönemi 14 Haftalık ders yüklemeleri belirli etiketlemeler yapılarak (Bölüm, Hafta, Ders) sisteme yüklenecektir.
- Uygulama içeren dersler pandemi süresine bağlı olarak daha sonra ilan edilecek bir tarih aralığında yoğunlaştırılmış olarak yüz-yüze eğitim ile verilecektir.
- Bitirme Ödevi, Bitirme Projeleri uzaktan eğitim ve diğer elektronik iletişim yöntemiyle yürütülecektir.
- İşyeri eğitimi ve staj çalışmaları yaz döneminde yapılacaktır.
- Lisansüstü eğitimler uzaktan eğitim yöntemi ile yapılacaktır.
- 2019-2020 Bahar Dönemi 22 Mayıs 2020 tarihinde tamamlanacaktır(FÜ Senato, 2020).

Fırat Üniversitesinde pandemi sürecinde sınavlara yönelik uygulama esasları alınan senato kararlarına göre;

- Sınav sayısında ve ağırlıklarında bir değişiklik olmayacaktır.
- Ara sınavlar uzaktan eğitim sistemi üzerinden 3 ayrı ödev ve çevrimiçi kısa sınavın değişik kombinasyonlarının aritmetik ortalaması ile verilecektir.
- Genel Bütünleme sınavları üniversitede ilgili bölümlerde fiziki olarak yapılacaktır. Tarihler pandemi sürecine göre sonraki bir tarihte açıklanacaktır(FÜ Senato, 2020).

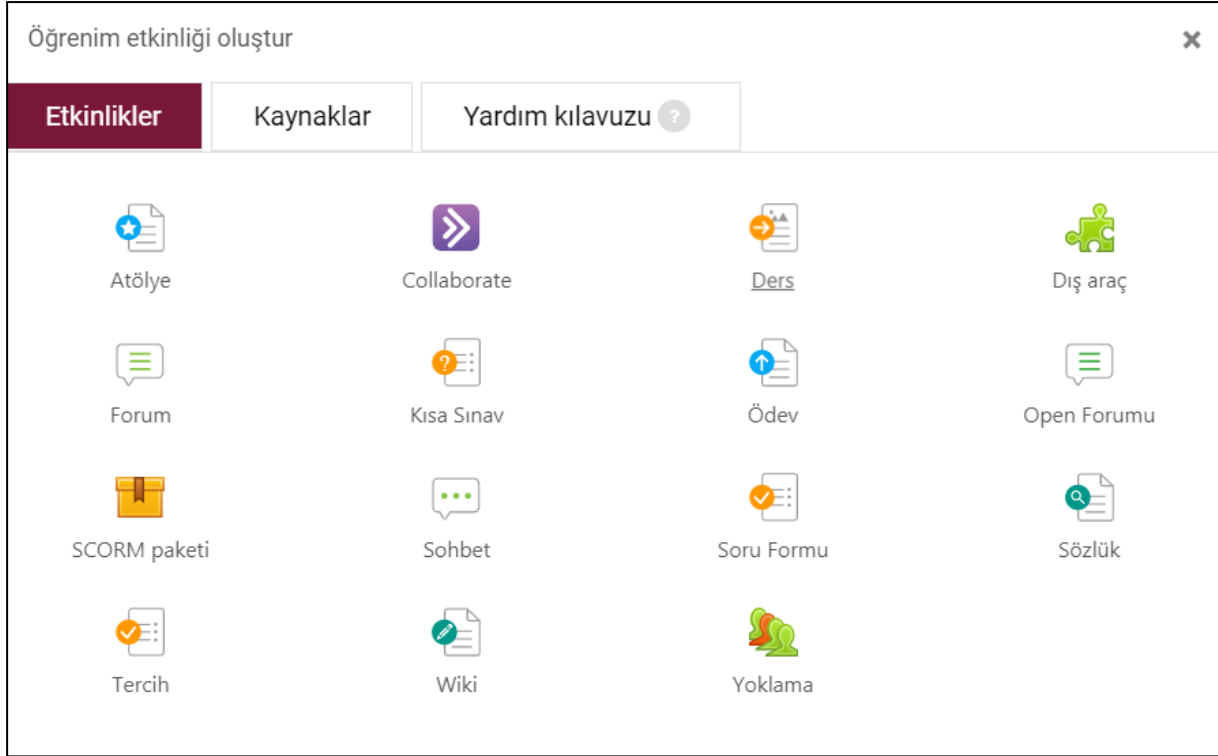
Fırat Üniversitesi pandemi sürecinde yedekli olarak iki ayrı sistem kullanmaktadır. Yaşanacak uzun süreli sistem sorunlarında diğer sistemde yedeği bulundurarak sistemin ayakta kalmasını sağlanmaktadır. Süreçte her iki sistem aktif olarak kullanılmaktadır. Planlı bir şekilde eğitim-öğretim faaliyetleri yürüten birimler kullanıcı sayısı ve ders sayısı ve öğretim elemanı sayısı gibi kriterlere ayrılarak iki ayrı sisteme ayrılmıştır. Kullanılan sistemlerden ilki Blackboard uzaktan eğitim sistemidir. Blackboard sistemi asenkron ve senkron eğitim ortamları oluşturmak için geliştirilmiş web tabanlı bir e-öğrenme platformudur(Blackboard, 2020). Basit ve kullanışlı bir ara yüze sahiptir. Kullanıcı paneline yönetici tarafından verilmiş olan kullanıcı adı ve şifre ile giriş yapılmaktadır.

SEMİH DİKMEN
Profil - Pano - Tercihler - Notlar - Oturumu kapat

 TSE ISO 9001:2015	 Destek Ekibi Eğitimi	 EPÖ702_Uzmanlık Alanı Dersi_EĞİTİM BİLİMLERİ_EĞİTİM PROGRAMLARI VE...
 EPÖ703_Doktora Yeterlilik_EĞİTİM BİLİMLERİ_EĞİTİM PROGRAMLARI VE...	 OBT106_BİLGİSAYAR DESTEKLİ TASARIM -II_BİLGİSAYAR...	 OBT204_SİSTEM ANALİZİ VE TASARIMI_BİLGİSAYAR TEKNOLOJİLE...

Resim 8. Blackboard kullanıcı arayüzü.

Resim 8’ de gösterilen kullanıcı ara yüzünde yukarıda bir reklam bandı bulunmaktadır. Alt tarafında ise eğitime ait dersler listelenmektedir. Daha önceden hazırlanan ders materyalleri burada listelenen derslere yüklenerek öğrencilerin ulaşımına açılmaktadır. Dersler için zengin bir etkinlik imkânı sunmaktadır.

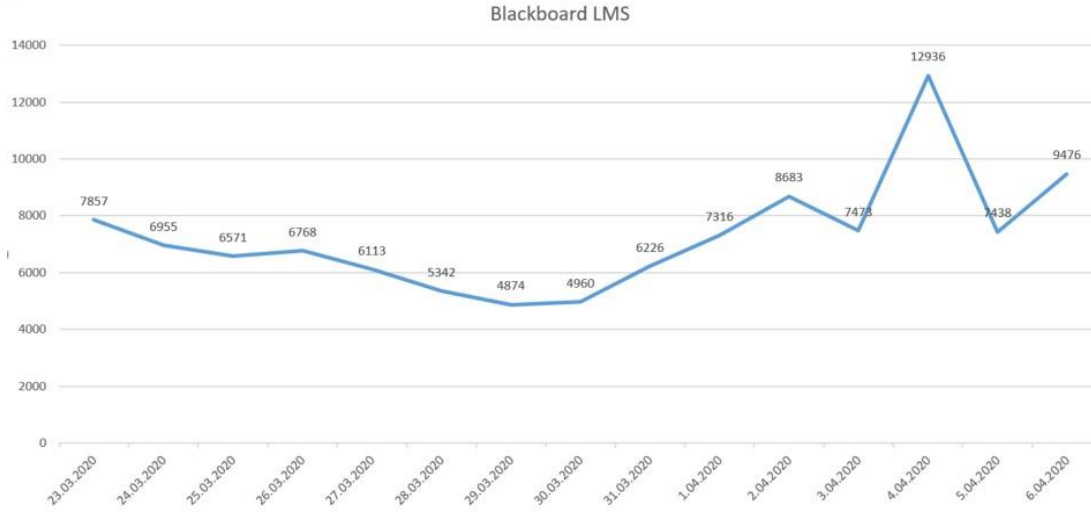
Resim 9. Blackboard etkinlik ekleme ara yüzü.

Resim 9’ da Blackboard uzaktan eğitim sisteminde kullanılacak etkinlikler gösterilmektedir. Örneğin; Collaborate modülü ile canlı sanal sınıflar kurulabilmektedir. Öğitmenler ve öğrenciler farklı ortamlarda görüntülü, sesli ve ekran paylaşımı yaparak etkili bir ders süreci yönetilebilmektedir. Fırat Üniversitesi 16 Mart 2020 tarihi itibari ile Blackboard sistemini aktif hale getirerek eğitimlere başlamıştır.

Filtre Detayı (23.03.2020-29.03.2020)	Sayı
Haftalık Toplam Öğrenci Sayısı	44.480
Ortalama Günlük Giriş Sayısı	6.354
Aktif Ders Sayısı	3.563
İçerik Sayısı	34.128

Tablo 2. Blackboard haftalık işlem istatistiği.

Tablo 2 de verilen istatistik verilerine göre bir hafta içinde sisteme 44.480 öğrenci giriş yapmıştır. Ortalama günlük 6.354 öğrenci sisteme giriş yapmıştır. Sistem üzerinde 3.563 ders bulunmaktadır. Sistem üzerindeki derslere ait 34.128 adet ders materyali bulunmaktadır. Sistem üzerinde yapılan izlemelere göre sisteme aşırı bağlanma durumlarında da sistemin kilitlenmediği görülmüştür. Blackboard sistemi üzerinde aktif 961 öğretim elemanı ve 18547 öğrenci bulunmaktadır.

Grafik 1. Blackboard Sistemine giren günlük öğrenci sayıları.

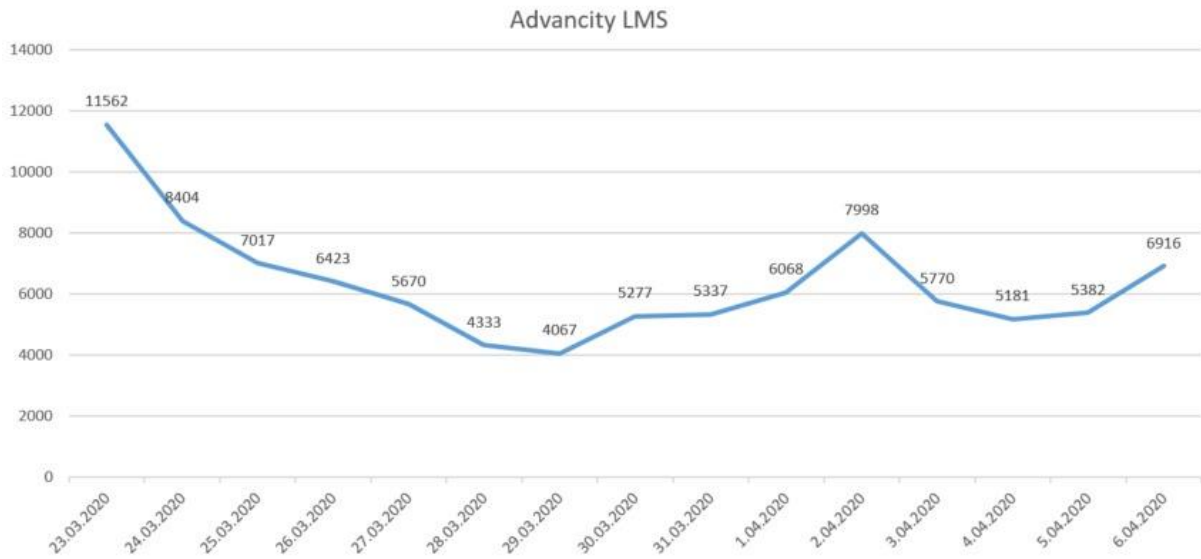
Grafik 1’de Blackboard sistemine günlük öğrenci girişleri görülmektedir. Grafikte uzaktan eğitim sürecinin başında giriş sayılarında düşüş görülmektedir. Fakat gün geçtikçe kullanıcı deneyimleri arttıkça kullanım oranının arttığı görülmektedir. Sisteme giriş tarihlerine bakıldığında hafta sonunda sisteme girişlerde daha fazla yoğunluk olduğu görülmektedir.

Fırat Üniversitesi pandemi sürecinde yedekli olarak kullandığı İkinci sistem ise ALMS sistemidir. ALMS sistem FUZEM biriminin kullandığı ilk sistemdir ve örgün eğitim sürecinde bölümlerde ortak yürütülen dersler bu platform üzerinden verilmektedir.

Filtre Detayı (23.03.2020-29.03.2020)	Sayı
Haftalık Toplam Öğrenci Sayısı	47.476
Ortalama Günlük Giriş Sayısı	6782
Aktif Ders Sayısı	5.323
İçerik Sayısı	12747

Tablo 3. ALMS haftalık işlem istatistiği.

Tablo 3 de verilen istatistik verilerine göre bir hafta içinde sisteme 47.476 öğrenci giriş yapmıştır. Ortalama günlük 6.782 öğrenci sisteme giriş yapmıştır. Sistem üzerinde 5.323 ders bulunmaktadır. Sistem üzerindeki derslere ait 12747 adet ders materyali bulunmaktadır. Sistem üzerinde yapılan izlemelere göre sisteme aşırı bağlanma durumlarında da sistemin kilitlenmediği görülmüştür. ALMS sistemi üzerinde aktif 671 öğretim elemanı ve 19530 öğrenci bulunmaktadır.

Grafik 2. Blackboard Sistemine giren günlük öğrenci sayıları.

Grafik 2’de ALMS sistemine günlük girişler gösterilmektedir. ALMS sisteminde Blackboard sisteminin tersi olarak hafta sonuna gelen günlerde giriş sayısında azalma olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada üniversitelerin risk yönetimlerinde değindiği eğitimin belirli bir süre durması riskine karşı yapılabilecekler konusunda ülkelerin, kurumların ve üniversitelerin verdiği reaksiyonları, kullandığı yöntemleri, uygulamalardaki farklılıkları ortaya koymaktır. Çalışmanın diğer amacı ise Türkiye’de eğitim-öğretim, ar-ge faaliyetleri gösteren Fırat Üniversitesinin pandemi sürecinde aldığı önlemleri ve uzaktan eğitim süreci içinde yapılanları ortaya koymaktır.

Çalışmada durum çalışması türlerinden ise Program yürütme durum çalışmaları seçilmiştir. Aytaçlı (2012) durum çalışmalarını huni şekline benzeterek çalışmanın başlangıcı huni ağzı gibi geniş olduğunu bir sıralama ile daha özel durumlara inildiğini aktarmaktadır. Program yürütme durum çalışmalarında sonuçlanmamış bir uygulamanın amaca uyup uymadığını anlamaya ve sonuçları hakkında tavsiyelerde bulunmaya yardımcı olur. Program yürütme durum çalışmaları uygulamada yaşanması muhtemel sorunların ve endişelerin olması durumunda daha faydalıdır(Aytaçlı, 2012).

Hitchcock ve Hughes durum çalışmasında dikkat edilmesi gereken hususları şu şekilde açıklamıştır:

- Durum içerisindeki vakaların, uygulamaların belirgin ve dinamik bir şekilde tanımlanması,
- Araştırma içindeki durumların kronolojik olarak hikâyelendirilmesi,
- Durum üzerinde etkin aktörlerin ve rolleri üzerinde durulması,
- Durum içerisinde belirli konular üzerinde durulması,
- Araştırmacının durum içerisinde katılımcı olarak bulunması

- Araştırılan konunun belirgin bir şekilde etraflıca ortaya konulmasını sağlayacak özel durumların sunulma yolu(Aytaçlı, 2012).

Durum çalışmalarında geçerlilik ve güvenilirliği artırmanın en iyi yolu veri ve araştırmacı çeşitlenmesi yapılmasıdır (Patton, 1987, s.8). Bu çalışmada güvenilirlik ve geçerliliği artırmak adına veri çeşitlenmesi ve kaynak çeşitlenmesi yapılmıştır.

1.6. Pandemi Sürecinde Üniversitelerin Genel Değerlendirmesi

Pandemi sürecinde üniversitelerin uzaktan eğitime geçişi hızlı bir şekilde olmuştur. 189 üniversiteden 121'i(%64) 23 Mart 2020 tarihinde, 41'i (%21,6) ise 30 Mart 2020 tarihinde, 25'i (%13,2) 6 Nisan 2020 tarihinde uzaktan eğitime geçmiştir. 2019-2020 Bahar döneminde yükseköğretim kurumlarında örgün olarak açılması gereken ders sayısı 736.341 iken uzaktan eğitime geçilmesi ile 663.808 ders açılarak %90.1 oranında derslerin uzaktan eğitim ile verildiği görülmektedir. Açılan derslerin uygulama alanlarına bakıldığında sosyal bilimlerde %91, fen bilimlerinde %78, mühendislik bilimlerinde %77 ve sağlık bilimlerinde ise %54 olduğu görülmüştür. Yükseköğretim kurumlarında uzaktan eğitim sürecinde öğrenci değerlendirme yöntemlerinde de çeşitlilik sağlanmıştır. Değerlendirmelerin %66'sı çevrimiçi sınavlar, %91'i ödev, %83'ü proje, %58'i ise kısa sınavı seçmiştir. Verilen değerlendirme yöntemleri bir derste birden fazla değerlendirme yöntemi kullanıldığını göstermektedir(YÖK Değerlendirme Raporu, 2020).

2. SONUÇLAR

Dünya üzerinde küresel çapta yaşanan covid-19 salgını ile günlük yaşamda ki her alan olduğu gibi eğitim-öğretim alanı da etkilenmiştir. Her alanda bir dizi önlem ve eylem planları düzenlenip uygulanmıştır.

Bu çalışmada yaşanan covid-19 salgını sonrası yaşananlar kronolojik bir sırayla verilmeye çalışılmış ve süreçten etkilenen ve faaliyetlerini farklı platformlarda ve farklı materyaller kullanarak devam ettiren yükseköğretim kurumlarında yaşanan olaylar, durum çalışması yöntemiyle araştırılmıştır. Araştırmanın sonucu olarak; Türkiye'deki üniversitelerin çoğunluğunun uzaktan eğitim altyapısına sahip olduğu ve teknoloji altyapısının olduğu görülmektedir. Yükseköğretim Kurumu ülkedeki uzaktan eğitim altyapısı olan üniversiteleri kısa sürede organize ederek diğer üniversitelere hizmet ve destek vermeyi sağlamıştır. Uzaktan eğitim altyapısına ve kabiliyetine sahip üniversitelerin farklı platformlar kullanarak faaliyetlerini sürdürdüğü görülmüştür. Türkiye'de kullanılan platformların profesyonel destek sağlayıcılarla yürütüldüğü görülürken, yapılan literatür araştırmalarında Gürcistan' da Google firmasının açık kaynak olarak sunduğu Google Suite platformu kullanılmaktadır(Basilaiia ve ark., 2020). Avrupa' da bulunan üniversiteler ile Türkiye'deki üniversitelerin benzer uygulamaları kullandığı

görülmektedir. Durum çalışması yöntemiyle araştırılan Fırat Üniversitesi örneğinde, Fırat Üniversitesinin Yönetim olarak acil önlem planını ve tüm kabiliyetlerini ortaya koyarak kısa sürede gerekli tedbirleri alarak uzaktan eğitim sistemini tüm eğitim-öğretim faaliyeti gösteren birimlerinde aktif hale getirmiştir. Teknolojik alt yapı ve nitelikli insan alt yapısını kullanarak süreci proaktif bir yaklaşımla sağlıklı bir şekilde yürüttüğü görülmüştür. Sistem üzerinde yaşanması muhtemel sıkıntıları önceden görerek iki uzaktan eğitim platformunu eş zamanlı olarak sisteme aldığı görülmektedir. Fırat Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezinden alınan istatistiki verilere bakıldığında bağlanma, erişim ve yoğunluğa bağlı sıkıntıların minimal düzeyde olduğu görülmektedir.

Fırat Üniversitesi uzaktan eğitim sürecinde 2019- 2020 Bahar Döneminde yürütülen derslerin tamamını uzaktan eğitim sistemine taşıdığı görülmektedir. Ara sınavları uzaktan eğitim sistemi üzerinden yapılacağını duyurmuştur. Ara sınavları sistem üzerinde ödev ve sınavlardan en az üç adet olmak üzere sınav ve ödevlerin aritmetik ortalaması ile ara sınav notunun belirleneceğini aldığı kararlar ile ilgili akademik personele ve öğrencilerine duyurmuştur. Genel Sınav ve uygulamalı derslerin uygulaması için pandemi sürecine göre tarih verileceği bildirilmektedir. Fırat Üniversitesi'nin pandemi sürecinde uzaktan eğitim yöntemi ile süreci iyi bir şekilde yürüttüğü görülmektedir.

Çalışmanın sonucu olarak, covid-19 pandemisi sonrası alınan tedbirle sonrası sosyal mesafe sağlatılmaya çalışılmış alınan önlemler mekânsızlaşma denilen yeni bir durumu ortaya koymuştur. Pandemi öncesi insan gücü eğitimde ve profesyonel iş hayatında bir mekâna bağlı iken, pandemi sürecinde mekândan uzak ve çevrimiçi platformlar üzerinde yapılabileceği görülmüştür. Fırat Üniversitesi uzaktan eğitim kabiliyetini bu denli geliştirmiş ve saha deneyimi edindiğinden pandemi sonrası uzaktan eğitim ders içeriklerini örgün eğitim ile birlikte eş zamanlı yürütecektir. Fırat Üniversitesi pandemi sonrası sadece uzaktan eğitim yöntemi ile eğitim vereceği bölümleri için çalışmalar başlatmış ve bu kabiliyetini bu alanda da kullanacağını göstermiştir.

3. ÖNERİLER

Bu araştırmanın yöntemi durum çalışması ve türü ise program yürütme durum çalışması seçilmiştir. Program yürütme durum çalışması türü, uygulamada olan ve sonuçlanmamış bir program, uygulama veya olayın, sonuçları ve etkisi hakkında kestirilmesi zor durumların olduğu araştırmalarda kullanılmaktadır. Pandemi sonrası dönemde uzaktan eğitim ile verilen eğitim-öğretimin etkililiği araştırılabilir.

Bu araştırma türünün özelliklerinden biride araştırmacının programın bir parçası olması gerektiğidir. Pandemi süresinde uygulanan kısıtlamalar sebebi ile uzaktan eğitim veren akademisyenler ve eğitim alan öğrenciler ile görüşülemez. İki grup üzerinde değişik değişkenler ve bazı etkenlerin aracılık rolü araştırılmalıdır.

Pandemi süreci sonrası eğitim kurumlarının misyon, vizyon ve stratejik hedeflerinde revizeler gerçekleştirecekleri ön görülmektedir. Bu konuda kurumlara rehber olabilecek araştırmalar yapılmalıdır.

Mekansızlaşma kavramı üzerine pandemi süreci öncesi ve sonra temalı çalışmalar ele alınmalı ve yaşanan sıkıntılar etraflıca araştırılmalıdır.

4. KAYNAKLAR

- Aytaçlı, B. (2012). Durum çalışmasına ayrıntılı bir bakış. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1-9.
- Basilaia, G., Dgebuadze, M., Kantaria, M., Chokhnelidze, G.(2020). Replacing the Classic Learning Form at Universities as an Immediate Response to the COVID-19 Virus Infection in Georgia. *International Journal for Research in Applied Science & Engineering Technology (IJRASET)*, 8, 101-108.
- Bologna.(2020). Çevrimçi Dersler, sınavlar, mezuniyet oturumları hakkında duyuru. 01 Nisan 2020 tarihinde <https://www.unibo.it/en/notice-board/the-university-of-bologna-and-all-its-activities-are-online-classes-exam-and-graduation-sessions-libraries-and-offices> adresinden erişildi.
- Er, A.G., ve Ünal, S. (2020). Dünyada ve Türkiye’de 2019 Koronavirüs Pandemisi. *Flora İnfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Dergisi*, 25(1),1-8.
- Fırat Üniversitesi. (2020).Öğretim elemanı destek paneli. 31 Mart 2020 tarihinde <https://evdekal.firat.edu.tr/> adresinden erişildi.
- FÜ Senato.(2020) Senato kararları. 31 Mart 2020 <http://www.firat.edu.tr/tr/bilgi-sistemleri/dokumanlar/senato-kategorileri> adresinden erişildi.
- Huang, Chaolin, Yeming Wang, Xingwang Li, Lili Ren, Jianping Zhao, Yi Hu, Li Zhang, Guohui Fan, Jiuyang Xu, Xiaoying Gu, vd. (2020). Clinical features of patients infected with 2019 novel coronavirus in Wuhan, China. *The Lancet* 395: 497–506.
- İTÜ.(2020). Uzaktan eğitim platformu. 4 Nisan 2020 tarihinde <http://online.itu.edu.tr/> adresinden erişildi.
- MU.(2020). COVID-19 sürecinde Statale'da çevrimiçi öğretimin ilk ayı. 2 Nisan 2020 tarihinde <https://lastatalenews.unimi.it/covid-19-primi-mese-didattica-online-statale> adresinden erişildi.
- Ninova.(2020).Ninova yardım. 3 Nisan 2020 tarihinde <https://ninova.itu.edu.tr/tr/yaritim/> adresinden erişildi.
- Patton, M. Q. (1987). *How to Use Qualitative Methods in Evaluations*. Newbury Park, California: Sage Publications.
- Pava.(2020). Üniversite sıralaması. 29 Mart 2020 tarihinde <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2019> adresinden erişilmiştir.

- TUM.(2020). Coronavirus: So starten wir ins Sommersemester 31 Mart 2020 tarihinde <https://www.tum.de/die-tum/aktuelles/coronavirus/> adresinden erişilmiştir.
- T.C. Sağlık Bakanlığı .(2020, 29 Mart). Haberler. 29. Mart 2020 tarihinde <https://www.saglik.gov.tr-/Genel/MansetHaberListesi.aspx> adresinden erişilmiştir.
- Wang, C., Cheng, Z., Yue, XG ve McAleer, M. (2020). Risk Management of Covid-19 by Universities in China. *Journal of Risk and Financial Management*, 13: 36-42.
- WHO.(2020). Koronavirüs hastalığı (COVID-19) için güncellemeler. 29 Mart 2020 tarihinde <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/events-as-they-happen> adresinden erişildi.
- Wong, J.E., Leo, Y.S. ve Tan, C.C. (2020). COVID-19 in Singapore - current experience: critical global issues that require attention and action. *Journal of American Medical Association*, (15) 323: 1488-1494.
- YÖK.(2020a, 3 Nisan). Üniversitelerde uygulanacak uzaktan eğitime ilişkin açıklama. 3 Nisan 2020 tarihinde <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/universitelerde-uygulanacak-uzaktan-egitime-iliskin-aciklama.aspx> adresinden erişilmiştir.
- YÖK.(2020b, 3 Nisan). YÖK Dersleri. 3 Nisan 2020 tarihinde <https://yokdersleri.yok.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.
- YÖK Değerlendirme Raporu.(2020, 3 Mayıs). Uzaktan Eğitime Yönelik Değerlendirme. 04 Mayıs 2020 tarihinde <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/uzaktan-egitime-yonelik-degerlendirme.aspx> adresinden erişilmiştir.
- Zhu, N., Zhang, D., Wang, W., Li, X., Yang, B., Song, J., Niu, P., vd. (2020). A novel coronavirus from patients with pneumonia in China, 2019. *New England Journal of Medicine*, 382: 727-733.
- Zoom.(2020) Zoom platformu genel ayarları. 5 Nisan 2020 tarihinde <https://us04web.zoom.us/meeting?type=previous> adresinden erişilmiştir.

Extended Abstract

During the global epidemic of COVID-19, countries have taken a series of action plans. Among the measures taken, there is a decision to stop educational activities. In this study, the strategies of universities in Georgia, Italy, Germany, and Turkey with a distance education platform for distance education in the pandemic process are analyzed with document scanning and case study methods. The studies conducted by Firat University, which constitutes the example of the study, as a distance education strategy before and during the pandemic process were examined in detail.

As a result of the study, it has been observed that universities will carry out their education activities during the pandemic period via distance education method with the decision taken by the university administrations. These universities from Georgia, Italy, Germany, and Turkey were randomly selected among universities with distance education ability such as the University of Milan, Bologna University, Munich Technical University, Istanbul Technical University, and Middle East Technical University. Accordingly, The Georgia Ministry of Education, Science, Culture, and Sports decided to use a common platform in all higher education institutions in the country. With the Senate decision taken at the Firat University, which is an example of the study, it was decided that it will be carried out by distance education method in the 2019-2020 Spring term. In this study, the distance education capabilities, strategies, and implementation methods of the mentioned universities and conditions for distance learning in the process of pandemic universities in Turkey have examined in detail with document scanning method and situation analysis.

This study is very important about what can be done against the risk that the education that universities touch on in their risk management stops for a certain period in terms of revealing the reactions, methods used by the countries, institutions and universities, the differences in the implementations and the things to be done, and especially in the direction of the researches to be done after the pandemic.

The transition of universities to distance education has been rapid in the pandemic process. Out of 189 universities, 121 (64%) entered distance education on March 23, 2020, 41 (21.6%) on March 30, 2020, and 25 (13.2%) on April 6, 2020. While the number of courses to be opened in higher education institutions in the 2019-2020 Spring semester is 736,341, it is seen that 663.808 courses are opened and 90.1% of the courses are given by distance education. Considering the application areas of the courses offered, it was found that 91% in social sciences, 78% in science, 77% in engineering sciences and 54% in health sciences. Diversity was provided in student assessment methods in the distance education process in higher education institutions. 66% of the assessments chose online exams, 91% homework, 83% project, 58% short quiz chose. Evaluation methods show that more than one evaluation method is used in a course.

It is seen that the courses carried out in the 2019-2020 Spring Semester during the Firat University pandemic process have carried all of the courses to the distance education system. He announced that midterm exams will be held over the distance education system. He announced his midterm exams to the academic staff and his students about the decisions they took, with at least three of the homework and exams, the arithmetic average of the exams and assignments, and the midterm grade. It is reported that a date will be given according to the pandemic process

for the application of the General Exam and applied courses. It is seen that Fırat University conducts the process well with the distance education method in the pandemic process.

As a result of the study, the measures taken after the covid-19 pandemic and the social distance after the attempts have been achieved have revealed a new situation called not being able to depend on location. While the manpower before the pandemic is connected to a place in education and professional business life, it has been seen that it can be done on the online platforms away from the place during the pandemic process. Since Fırat University has developed its distance education ability so much and gained field experience, post-pandemic distance education course will be carried out simultaneously with formal education. After the pandemic, Fırat University has started studies for the departments where it will only provide distance education and showed that it will use this ability in this field.